

"Rüstem-i İrânî" ve "Herkül-ü Yunanî" hakkında bilgi verir misiniz?

Rüstem-i İrânî (ZAL)

İranlıların milli kahramanı olup, hayatı efsanelere konu olmuştur. Hayatı ve yaşadığı zaman, mekan efsanevi bir tarzda anlatıldığı için, hakkında kesin bir bilgi yoktur.

İri yarı yapısı, kahramanlığı, cesareti ve üstün gücü ile dikkatleri üzerine çekmiştir. İran'ın milli kahramanı olmakla birlikte başka milletler tarafından da sahiplenilmiş ve yaşatılmıştır.

Türk edebiyatında daha çok **Alp Er Tonga** ile arasında cereyan eden mücadelelere yer verilmiştir. Risale-i Nur'da, zaman tüneliyle günümüze gelip ilk defa treni gören Rüstem ile bir çocuğun treni görürken alacakları durumun kıyası yapılmıştır.

İran'ın milli kahramanı ve efsane adamı Rüstem'in ne zaman ve nerede yaşadığı konusunda kesin bir bilgi yoktur. Hakkında anlatılanlar, efsane ile karışmış olduğundan zaman ve mekan konusu birbirine karışmış ve muhtelif rivayetler ileri sürülmüştür. Bilgi karışıklığı ile birlikte; İran, Türkistan, Azerbaycan, Irak ve Anadolu'da önemli gelişmelerin, göçlerin gerçekleştiği on ikinci ve on üçüncü yüzyıllarda yaşamış olma ihtimali yüksektir.

Efsaneye göre Rüstem, daha doğmadan evvel dikkat çekmeye başlamıştır. Anne karnında iken iri yarı bir hal almış, ancak, annesinin karnı yarılmak suretiyle doğumu gerçekleşmiştir. Bir günlük bir bebekken bir yaşında gibi görünmüş, beslenebilmesi için kendisine süt anne tutulmuş, on kişinin yiyebildiği kadar yemeği yiyerek kısa zamanda çok güçlü ve iri yarı bir hal almıştır.

Eşsiz silah kullanma yeteneği ve bilek gücü, pehlivanlığı, yiğitliği ve korkusuzluğu ile ünlenerken adından söz ettirmiştir. Zamanın geçmesi ile birlikte hayatı etrafında menkıbeler, hikaye ve efsaneler yazılmak suretiyle adeta insan üstü güce sahip olan bir hüviyete büründürülmüştür. İran, Türkistan ve Doğu Anadolu dolaylarında yaşamış olma ihtimali bulunan Rüstem'e İranlılar kadar Türkler de sahip çıkmış ve kendi milli kahramanları olarak görüp, yaşatmışlardır. Bu yiğit kahraman hakkında çok sayıda hikaye ve efsane kaleme alınmıştır.

Bunlardan birine göre; Rüstem, babası Zal'ın çalınmış olan kılıcını bulmak için Şiraz'dan Semerkand'a doğru yola çıkmıştır. Yolculuğu sırasında, zamanının ünlü pehlivanlarından olan Demir Pehlivanın kızını görüp aşık olmuştur. Kızı alabilmek için, müstakbel kayınpederini yenmek zorunda olan Rüstem, Demir Pehlivan ile üç gün boyunca müsabakaya tutuşmuştur. Ancak, hiçbiri diğerine üstün gelememiştir.

Bir süre sonra Demir Pehlivan hastalanıp yatağa düşmüş, doktorların tavsiyesine uyan Rüstem, kayınpederini kurtarmak için aslan kanını getirmek maksadıyla ava çıkmıştır. Çok iri bir aslanla boğuştuktan sonra, onu öldürüp kanını getirmiş ve getirdiği bu kan kayınpederi için şifa olmuştur. Demir Pehlivan iyileşmiş olmakla birlikte kısa bir süre sonra ölmüştür. Rüstem de bu ünlü pehlivanın kızı Rübab ile evlenmiştir.

Rüstem'in kazandığı önemli zaferlerden bir tanesi de, Demir Pehlivan'ın düşmanlarından olup, kendisini daha önce öldürmeye gelen Rum silahşörlerinden birisiyle yaptığı savaş olmuştur. Rum silahşörle yaptığı savaşı kazanmış ve onu öldürmüştür. Rum silahşörün intikamını almak isteyen Rum Pontus Kralı, Rüstem'in üzerine yirmi bin kişiden oluşan güçlü bir ordu göndermiştir. Çoğu zaman yalnız başına, bazen de eşi ve kayınpederinin çiftliğinde çalışan adamlarıyla birlikte bu büyük orduya karşı savaşmış ve bunların önemli bir kısmını öldürdükten sonra, geri kalanlar da kaçmıştır. Böylece büyük bir zafer kazanmış, kendi memleketinde huzur ve güveni sağlayarak eşi ile birlikte mutlu ve uzun bir ömür yaşamıştır.

Rüstem, İran ve Turan Türkleri arasında meydana gelen savaşların anlatıldığı efsanelere de konu olmuş ve kahramanlığı, sahip olduğu yenilmez gücüyle ön plana çıkmıştır. Bu sebepten dolayıdır ki, özellikle yiğitliği, pehlivan yapısı ile kendilerinden söz edilen hükümdarlar için de Rüstem benzetmesi yapılmıştır. İranlılar ve Turan Türkleri arasında meydana gelen savaşlarda ön plana çıkan Türk kahraman ve savaşçılarından biri Alp Er Tonga'dır. Alp Er Tonga ile Rüstem arasında bir çok çarpışma olacak ve bu iki isimden çok söz edilecektir.

İran saldırılarına karşı koymak isteyen Turan hükümdarı Alp Er Tonga'ya haber yollayarak gelmesini istemiş ve akabinde İran üzerine yollamıştır. Bu haberi alan İranlılar da Zal'e müracaat ederek yardım istemişler. Zal, artık yaşlandığını belirterek yerine oğlu Rüstem'i yollamıştır. İki taraf arasında meydana gelen savaşta, Rüstem galip gelmiş, Alp Er Tonga'yı da son anda Türk savaşçıları kurtarmışlardır. Yenilen Alp Er Tonga babasının yanına dönmüş ve daha sonra barış yapılmıştır.

Rüstem ile Alp Er Tonga, birkaç kez muhtelif sebeplerle karşı karşıya gelmeye devam etmişler ve hemen her seferinde Rüstem galip gelmiştir.

Savaş dışında İran pehlivanları ile Turan Türk pehlivanları karşı karşıya gelmişler, Rüstem dışındaki İran pehlivanlarının tamamı yenilmesine rağmen, Rüstem'in bileği bükülemedi ve neticede yine zafer kendilerinin olmuştur. Bir rivayet ve efsaneye göre, Rüstem, Alp Er Tonga'yı hile ile yakalatıp hile ile mağlup etmiştir. Bu iddia ve nakil sahiplerine göre; söz konusu olay ve hile anısına, "tongaya düşmek" dilimize deyim olarak yerleşmiştir.

Risale-i Nur'da da Rüstem'in ismi farklı iki konu münasebetiyle geçmekte ve kendisinden **Rüstem-i İranî** olarak söz edilmektedir.

Birincisi: İslam milliyetinin bize kazandırmış olduğu büyük haysiyet ve şeref neticesidir ki; *Selâhaddin Eyyubî, Celâleddin Harzemşah, Sultan Selim, Barbaros Hayreddin ve Rüstem-i Zal* gibi ecdatlarımız ve emsalleri dahi kahramanlar bir çadırda oturan aile fertleri gibi, muhtelif ırklara ve renklere mensup İslam toplumu, bunların şerefleriyle şereflenmekte ve bunlarla iftihar etmektedirler. Kendi milli duygularını İslâmî duygularla renklendiren milletler, kendi ırklarından olmayan kahramanlara, kendi milli kahramanları gibi sahip çıkmakta ve iftihar etmektedirler. Bu çok önemli hususa temas eden Üstad Bediüzzaman, şu ifadelerle yer vermektedir:

“İslâmiyet milliyeti size emr-i kat’î ile emrediyor ki: Tâ her biriniz umum İslâm’ın mâkes-i hayatı ve hâmi-i saadeti ve umum millet-i İslâm’ın ferdî bir misâl-i müşahhası olunuz. Zira, maksadın büyümesiyle himmet de büyür. Ve hamiyet-i İslâmiyenin galeyanı ile ahlâk da tekemmül ve teâlî eder.”(1)

İkincisi; iman ve küfür düşüncesinin insan hayatını nasıl etkilediğinin izah edildiği konudur. Küfür ve dalalet, bütün kainatı müthiş düşmanlarla dolu, her an kör bir kurşuna kurban gitmekle karşı karşıya olma, hadsiz ihtiyaç sahibi olan insanın müthiş acizliği, kısacası dünya hayatını cehenneme çeviren bir anlayışı netice verir. Buna karşılık iman, kainatta hiçbir şekilde tesadüfe yer olmadığı, Cenab-ı Hakk’ın izni ve rızası olmadan bir yaprağın dahi kımıldamadığı inancını doğurur. İşte bu iki düşünce karşılaştırılırken zamanımızın bir çocuğu ile efsanelere konu olmuş kahramanların kıyası yapılmaktadır. **Şöyle ki;** (sadeleştirilmiştir)

"İran’ın milli kahramanı Rüstem ile Yunan Herkül’ü, zaman tüneliyle günümüze geldiği farz edilsin. Bunlar treni daha önce görüp bilmedikleri için, trenin belli bir düzen içinde ve bir makinistin kumandası altında çalışıklarına dair inançları da olmayacaktır. Bu kahramanlar, bir tünelden aniden; başında ateş, nefesi gök gürültüsü gibi, gözleri şimşek çakan bir trenin çıktığını gördükleri an dehşete kapılıp kaçacak delik arayacaklardır. Ama, günümüzde bir çocuk hiç korkmadan hareket halindeki bir trenin yanına kadar sokulabilmektedir. Çünkü, biliyor ki, tren başıboş değildir, kendi kendine hareket edemez ve birinin kontrolü altındadır. Belli bir düzen içinde hareket etmektedir. İşte bunun gibi, iman sahibi bir insan, kainatta cereyan eden hiçbir hadiseden dehşete kapılmaz, kainatta hareket halinde olan bütün varlıkların belli bir düzen, intizam ve emir tahtında hareket ettiğini bilir ve inanır.”(2)

Herkül-ü Yunani:

Eski Roma mitolojisinde bir yarı tanrı olan Herkül, Grek (Eski Yunan) mitolojisinde "**Herakles**" diye geçer.

Romalılar Herakles'i M. Ö. 399 yılından sonra, Güney İtalya'daki Yunan kolonileri sayesinde tanımışlardı. O tarihten öteye Roma'da Yunan tanrısı olarak yaygın bir ün yaptı. Zamanla, Grek mitolojisinde olduğundan daha farklı bir görünüş kazandı. Tarım, toprak tanrısı ve ticari dürüstlüğün koruyucusu olarak yeni bir kişilik aldı. Ticari işler yapılırken onun adına yemin ediliyordu. Herkül adına, özelliklerini Roma toplumundan, Romalılar'ın inançlarından alan efsaneler yaygınlaştı.

Başardığı on iki başedilmez işle, yenilmez kuvvetin, üstüngücün sembolü oldu. Bu on iki işi şöylece sıralayabiliriz:

- 1) Bir aslanla dövüştü ve onu yendi.
- 2) Dokuz başlı canavar Hydra'yı yok etti.
- 3) Son derece hızlı bir kızıl geyikle yarıştı ve onu tutsak aldı.
- 4) Kimselerin başedemediği bir boğayı yakaladı.
- 5) Kral Augeas'ın otuz yıldan beri 3000 öküz bulunan ağıllarını temizledi.
- 6) İnsan eti yiyen bazı canavar kuşları öldürdü.
- 7) Girit Kralı Minos'un dev yapılı, azgın boğasını yakaladı.
- 8) Kral Diomedes'i öldürdü.
- 9) Amazonlar adı verilen savaşçı kadınları yenilgiye uğrattı ve kraliçelerinin değerli taşlarla süslü çorap bağını aldı.
- 10) Üç gövdeli bir ejderhayı öldürdü.
- 11) Hesperides'in altın elmalarını ele geçirdi.
- 12) Hades'in, yani cehennemin girişini bekleyen üç başlı köpek Cerberus (Serberus)'u yakaladı.

Herkül'ün bu üstün başarılarını dile getiren renkli efsaneler, onun sayısız sanat eserine konu olmasını da sağlamıştır. Gene bu efsanelere göre Herkül, Evander'in kızlarından biriyle evlenmiş, çobanların koruyucusu Palas bu birleşmeden doğmuştur.

Eski Çağ sanatçılarından sonra, Orta Çağ, Yeni Çağ ressam ve heykelticileri de Herkül'ün resimlerini, heykellerini yapmışlardır. *Pisano, P. Vischer, Delvaux, Desjardins* gibi ünlü sanatçıların Herkül'ü konu edinen eserleri, dünya sanat tarihinin büyük değerleri arasında sayılabilir. **Herkül**, yukarıda değindiğimiz erdemlerinden dolayı "**kuvvet**", "**yenilmezlik**" belirtmek için kullanılan bir isim-deyim olmuştur. Nitekim "**Herkül gibi kuvvetli.**" sözünü sık sık duyarız.

İstanbul'da Pantokrator mozaikleri, Bergama'daki Colle-oni kilisesi de Herkül'ü konu yapan usta sanatçıların günümüze kadar ulaşan eserlerinden değerli örneklerdir.

Dipnotlar:

-
- (1) bk. [Divan-ı Harb-ı Örfi, Hatime.](#)
(2) bk. [Hutbe-i Şamiye, Zeylin Tercümesi.](#)